

Gosztonyi János

Az alagút

Utánkapna, de már késő. A fészület a kőpadlóra zuhant. Riadtan körülnéz: átkozott, szűk sevilvai utcák, a szomszédok egymás hasába látnak.

Sehol senki. Sötétedik.

Amikor az esti ájtatosságba fogott, az istenes Pablo még a szemközti ház erkélyén levegőzött. „Nem árt manapság – gondolta akkor –, ha egy ilyen közismerten istenes polgár észleli, amint ájtatoskodom.”

Talán ezért is sodorta le bő köntöse ujjával a Crucifixust, mert igaz áhítatába bűnös számítás keveredett.

Gabriel nyomban felesége szobájába siet.

– Jaj, Teresa, szívem, kedvesem... attól tartok, vége a mi szép, nyugodt életünknek.

Az asszony fölnezi a varrásból, s látja: milyen ijesztően sápadt.

– Csak nem szeretted bele valami ifjú menyecskébe?

– Tréfálj csak, tréfálj! De engem el fognak kapni, el fognak ítélni. Az imént... esti imádság közben... már nem is tudom, hogyan... lesodortam...

– Uram irgalmazz! A fészületet?

Gabriel csak bólint.

– De fölvetted és megcsókolta?

– Többször is. Annak rendje és módja szerint. Csak tudod, az istenes Pablo ott lebzelt az erkélyén. Mielőtt imába kezdtem, még össze is mosolyogtunk.

– Talán észre sem vette.

– Alig hiszem. Koccant.

– Ha pedig észrevette...

– Akkor fel fog jelenteni. Nem mulaszthatja el. Mert őt is láthatta valaki... és aki őt látta, azt a valakit is láthatták.

Gabriel ezer apró elemére bontja, majd újból összerakja a jelenetet. Az egyre nyomasztóbban fest.

– Átmenjek hozzá? Próbáljam tisztázni, mit észlelt, s mi a szándéka?

– Nem volna elég meggyónnod?

Teresa higgadt és okos. De kevésbé tájékozott. Hát nem tudja, hogy a gyónási titok jószerével

megszűnt? Amit a gyóntatószekben mond az ember, bizonyosabban a Szent Hivatal tudomására jut, mintha csapszekben ordította volna ki. S a gyónás után már semmiféle tagadásnak nincs értelme, esélye.

– Mit szólnál, ha – tudom, első pillanatban örültségnek hangzik –, de alaposabban átgondolva... szóval nem az lenne legcélszerűbb, ha egyenest hozzájuk fordulnék?

– Jelentkezni akarsz?

– Az önfeljelentést méltányolják. Több példa van rá.

– Túlságosan veszélyes.

– Ha viszont máshonnan jut tudomásukra, s beidéznek, már elkerülhetetlen a büntetés. Valakit, hasonló okból, száz korbácsütésre ítélték. Félig behalt. Pedig fiatalabb és erősebb nálam.

Teresa félreteszi a varrást, átkarolja, nyugtatja.

– Befolyásos, jómódú polgár vagy. A városi tanácsba is csaknem beválasztottak. Mitől vagy egyszerre ennyire rémült?

– Nem egyszerre. Apránként. A környékbeli kapukon sűrűn zörgetnek. És öregszem.

Bizonytalanul előveszi köntöse alól a fészületet.

– Hová rejtsük a sérült corpust?

– Ó, hát el is repedt?

– Őt helyett hat sebű Krisztus! Ennek már jócskán eretnekszaga van!

Teresa töpreng.

– Csempésszük ki éjjel a házból, s ejtsük valahogy a folyóba.

– Megszédültél? Pablo, úgy lehet, azóta egyfolytában figyel... – még suttogóbbra fogja a szót. – Talán azért vertem le azt a... holmit, mert tudtam: milyen nagyon nem szabad levernem. Észrevetted? Elejtem a fészületet, aztán leholmizom, s csaknem kicsinylő jelzővel illetem...

Teresa szánakozva s egy kis megvetéssel nézi.

– Az újkeletű szigor mindenkit megbolondít.

Gabriel az utolsó tíz korbácsütésre gondol, amely már a széttépett testre sújt. Retteg a nyilvános meghurcoltatástól, ahogyan barátai és üzletfelei szemeláttára egy iszamós dereshez kötözik. Szobájába

siet, mindent lefüggönyöz. Aztán megbánja, s visszahúzza a függönyöket. Görnyedve, lopva egy iratszekrény titkos fiókjába rejti a corpust. Aztán ledobja öltözetét, s a meztelenség félig-meddig már is áldozati állapotában áll ott.

– Szóval mégis odamégy? – Teresa, aki követte, kezébe adja zöld bársonyruháját. – A félelem vesztedbe sodor.

– Én nem bűnös módon félek. Lelkesít is az Intézmény kegyetlen jósága. És nem elveszni kívánok általa, hanem minden tehetséggel kiérdemelni azt.

– Hogy értsem ezt? Besúgónak állsz? Akkor megmérgezek vagy a folyóba ugrom.

Gabriel elneveti magát. Rég nevetett. Most élvezi, s kis időre megnyugszik. Gyöngéden két tenyérébe fogja Teresa arcát.

– Ki tudná nálad jobban, hogy erre nincs képességem? De tisztáznom kell... valóban csak egy hibás mozdulat volt-e, semmi több?

– Ugyan, mi lehetett volna egyéb?

– Nem tudom. Képmutatás... vagy rosszabb: visszaesés!

Gyors iramban halad a folyóparton. Néhol mint ha az Istenes Pablo árnya bicegne előtte. Az éjszaka s a csönd egyre sűrűbb. Sok különféle harangszó szabdálja fel, hiába – újra és újra összeáll. Mint ha mély, sötétlő árban gázolna. Eléri az Intézmény kapuját.

E kapu még az éjszakában is feketélik. Tömör vas. Gabriel hús érintésre készül, ám a kopogtató, talán az elmúlt nap forróságától, talán a sok-sok kéz belégyült melegétől, langyos. Emeli, de mielőtt az ajtóhoz verné, pillanatra megtorpan. Mi ez az értelmetlen tétovázás? Azért hajszolta magát idáig, hogy most visszahőköljön? Talán már figyelik is valahonnan. Ha habozása hosszabbra nyúlik, a későbbiekben ellene szólhat.

A vashoz veri hát a vasat. Újra és újra. Szaporán döngeti, hogy az iménti kis elakadást helyrehozza.

Kisvártatva – léptek. Hát persze. Ez a ház sosem elhagyott.

– Ki zörög, mit zörög ilyenkor? Jöjjön reggel.

Zsörtölődő, rozsdás hang. Egy kelletlen portásé.

– Ügyem nem tűr halasztást.

Kis kémlelő ablak nyílik.

– Aludj rá egyet. Ügyed hajnalban is úgy lesz. Majd akkor a végére járunk.

Úgy tűnik, mégsem portás.

– Most azonnal kéne, másként esetleg... – (mint ha az istenes szomszéd lépteit hallaná az árkádok alól). – Őszintén szólva, nem szeretném, ha megelőznének.

A kapun kisebb ajtó nyílik, kecsesen, szinte hívogatón. Belép. Az idős inkvizítor gyertyáról fáklyára gyújt, hogy az idegen is lásson, s elindul a folyosó hosszában. A léptek zajával lyuggatott némaság arra kényszeríti Gabrielt, hogy már menetközben megszólaljon.

– Lehetséges, hogy már tudtok is róla, atyám.

– Az bizony lehetséges.

– Már jelentették volna?

– Az is lehetséges.

– Fölöslegesen fecsegek – állapítja meg magában Gabriel. – Én akarom őt kifaggatni? Nevetséges.

Az inkvizítor egy benyílón át keskeny, alacsony helyiségbe vezet. Nem jártak lépcsőt, de valahogy mégis egy pincébe jutottak.

Valaki (nem tudni, mikor és honnan került elő) több fáklyát gyújt a falon. Hosszú, sötétre pácolt asztal dereng fel. Két végén ülőhely. Az inkvizítor leül, s a szemközti helyre mutat.

– Ártatlan ügy. Pontosabban szólva... véletlen.

– Majd én minősítem. Te mondd.

Az inkvizítor arcát nem látja. Aki a fáklyákat gyújtogatta, oldalt, egy kis asztalhoz ül.

– A jegyző! – kapcsol Gabriel, s némi örömet lel agya pontos működésében. A hosszú csend így csöppet sem zavarja. Ám hirtelen észbekap. Hiszen rajta a sor. Megnyerően elmosolyodik, akár egy üzleti tárgyaláson, amikor igazán elemében van.

– Őszintén szólva kérdésekre számítottam.

– A kérdés nélkül elhangzó válaszokat többre becsüljük. Ne vígy hát engem a kérdezésbe. És minthogy az önfeljelentést a megbánás első lépcsőjének tekintjük, lépj rá! Kezdd bele, mondd!

Gabrielben a gondolat sebességével halad a gondolat.

(Jó szándékú, de csöppet sem veszélytelen. Minden szavából bármi kialakulhat. Még jószándékúbbra kell hangolnom.)

– Úgy értesültem, hogy az a bizonyos Létesítmény... a megtisztulás végső stációjának színhelye... amelynek Szent Domonkos terén kéne létesülnie, anyagiak híján... állítólag...

A homályba vesző asztalvégen áthatolhatatlan csend.

– ...mint Isten irgalmából tehetős polgár, arra gondoltam...

– Tisztában vagy vele, mekkora összeg az, ami itt szóban forog?

– Számos jelentős épületet kiviteleztem már... udvarház, kápolna, kolostorszárny... az anyagiak nem játszhatnak döntő szerepet.

Újabb csönd, immár kedvezőbb töltésű.

– A Szent Hivatal helyi börtöneiben, tudtommal, számosan várnak kivég... illetve arra, hogy a megtisztulás végső stációjához érkezzenek... s e célra méltatlan a városszéli mező.

– Neved?

– Gabriel de Mesa.

– Miért tétováztál mielőtt kimondtad?

– Nem... tétováztam.

(Most miért mondja, hogy nem tétovázott, mikor érezhetően tétovázott?)

– Hát igen. Jegyzőnk minden szavad rögzíti, s földi hatalom e nagy könyvből többé nem törölheti ki a neved...

(Igen, igaz, valóban ez volt az oka!)

– ...de sose félj! Sokféle sorsot rejtenek e lapok... a jó szándékúaké azonban mindig enyhe volt.

– Jó szándékomat tükrözze ez a megajánlás.

– Felettes hatóságaimhoz fordulok. Szent Miklós napjára magas látogatót várunk.

(Torquemada? Lehet, hogy magától Torquemadától kap megbízást a vesztőhely megépíttetésére?)

Gabriel beleszédül a találkozás félelmetes lehetőségébe, s pillanatra megfélemedezik arról, amiért jött.

– Távozzatok?

– Igen. Ha csupán ezt akartad.

– Nem, nem... persze hogy nem csupán ezt! – hangja szinte világfiasan könnyed. – Ma ájtatoskodás közben, köntösöm bő ujjával lesodortam... illetve a bő ujj sodorta le a...

– Esküdnél-e rá, hogy véletlenül történt?

Kicsit habozik. A mentőkötél valahogy túl könnyen érkezett.

– Igen, igen.

(Most minek mondta kétszer? Hogy gyöngítse a választ?)

– Akkor egyelőre ne foglalkozzunk vele. Távozz békével.

Fáklvás halad vele a kapuig. Nevét rögzítették, s a folytatás lehetőségét is elbújtatták az „egyelőre” szóban.

(De azért, mintha hajszálnyi előnyt könyvelhetnék el. Ha pedig felajánlásomat elfogadják... elfogadják... akkor az úgy biztosan ad acta kerül.)

Torquemada nem először jár Sevillában, a gazdag eretnekek városában. Számos híresztelés veszi körül. Mint minden nagy hatalmú lény, túlcsigázza alárendeltjei képzeletét. Némelyek, főleg azok, akiket törvénye alá von, hajlamosak rá, hogy fanatikus tébolyultnak fessék. Erről nincs szó. Még csak heveskedni sem látta senki. Az elmebajjal csupán egyetlen tulajdonsága határos: határtalan munkabírása.

Két éjjel és három napon át vizsgálja a jegyzőkönyveket, a két atyával együtt, aki vele érkezett, s akit senki sem ismer. Huszonnégy órában három szerény étkezés. Ha vendégelni próbálnák, ridegen elutasítaná. Az imádságra szánt idők kivételével megszakítás nélkül folytatja a vizsgálatot. A munka lélegzetvételnyi szüneteiben gyakorlott pillantások kutatják arcán a kedélyváltozás, tetszés vagy nemtetszés nyomait. A siker legkisebb esélye nélkül. Arca a legtömegesebb ítélezések idején is ilyen. A szenvedélyről, amely vezérli, semmiféle külsőség nem árulkodik. Ha viselkedése kiszámíthatatlan, vessen magára ez a zavarodott világ, amely bűnbe és tettetésbe süllyedt.

Festőt soha nem tűrt meg közelében. Egyetlen képmása sem ismeretes. Pillantása, a híreszteléssel ellentétben, nem sötét tűzű, inkább világos és enyhén rövidlátó. Arckifejezése nem barátságos, de nem is félelmes. Közönyös leginkább. Nagy hatású szónok hírében áll, de köznapi beszéde fakó, szinte monoton.

A keze kimondottan szép, de nem hivalkodik vele, mint a hiú olasz papok.

A harmadik nap alkonyán magához kéreti a sevillai inkvizitorokat, s közli velük a vizsgálat eredményét. Eleinte úgy tűnik, mintha megfelelőnek tartaná működésüket, később szaporodnak a pontos, egyre ridegebb, elmarasztaló megjegyzések.

Szükszavún világítja meg az ügyrend során ejtett s egyéb eljárási hibákat, főleg azokat, amelyek kényelmeskedésre, következtelenségre s frigyük gyermekére: a lágyságra utalnak.

Cirkalom nélkül, geometéri pontossággal fogalmaz.

– „...számos jelentős épületet kiviteleztem már... udvarház, kápolna, kolostorszárny...” Nos, ha a profán szórend nem tűnt volna is fel senkinek, hol maradt ennek a Mesa nevű személynek részletes vallomása? Miért nem látom szabatosan leírva, amit elkövetett?

– Szomszédjától természetesen megtudtuk: imádkozás közben elejtette a feszületet.

– S e fölött csak úgy napirendre tértek?

Félix atya, ugyanő, aki Gabrielt kihallgatta, nekipirul, verejtékezik.

– Véletlennel minősítettem. Feltehetően önkéntes jelentkezése is közrejátszott... s a bőkezű megajánlás... csakugyan nincs alkalmas vesztőhelyünk.

– A kérdés gyakorlati oldalán lovagol. Miféle szellemiség uralkodik itt, ahol ilyen mohón, átlátáson kapnak a pénz után? Tudják-e, hogy ennek már-már vesztegetés szaga van? Úgy vélik, amiért valaki egy vagyont kínál nekünk, máris eltekinthetünk a szokásos ügymenettől? Nem olyan benyomásuk támad-e akkor a híveknek, hogy itt kedvére intézheti dolgait az ember...

– Mióta ön a Szent Hivatal első embere, ilyesmi aligha jut bárkinek eszébe, atyám.

– Rossz. Megint rossz. Állandó jelleggel rossz. Bizonyos dolgokat kizárni abból, ami az emberek eszébe juthat, nem inkvizitori gondolkodás. Mindenkinek mindig minden megfordulhat a fejében. Ez a kiindulás. Idézés, kihallgatás, tortúra (ha szükségés), végül: ítélet. Ettől az elemien egyszerű sorrendtől semmiféle indokkal nem térhetnek el!

Torquemada jelenléte alaposan mozgásba lendíti a Hivatal gépezetét. Most, amikor közvetlen számonkéréstől tarthatnak, az atyák buzgón hozzálátnak, hogy megvalósítsák Torquemada legfontosabb elvét: „Az ártatlanság látszata, de még a ténye sem befolyásoljon a bűn felkutatásában. Az úgynevezett ártatlanság szinte sosem egyéb, mint a te tájékozatlanságod.”

Elég a szent Szűz nevének említésekor rejtélyesen elmosolyodni, szombaton váltani fehérneműt, disznóhúst valamely alkalommal nem enni, máris a régi hithez való ragaszkodásra, a felvett, szent katolikus vallás megtagadására, egyszerűen: eretnek ségre következtetnek.

A nyílt utcán, kettesben beszélgetni sem veszélytelen. Elvégre mi beszélőnivalója lehet két embernek?

– Nőket és gyerekeket is bebörtönöznek már!

– Csupa áttértet, Teresám, csupa olyan színlelőt, aki buzgó katolikusnak mutatja magát, de titokban csügg undor héber szokásain.

– Néha már velem is úgy beszélsz, mintha tartanál tőlem.

– Nem, csak a szomszéd szobában... valaki mint ha...

– A besúgóknak ez a légiója... a sok írnok, küldönc... az egyházjogászok csűrő-csavaró hordája... a mindenféle rendű és rangú vallatóról már nem is beszélve... ez a gépezet láncáról elszabadult kutya módjára, válogatás nélkül mar meg mindenkít... Ma a színleg áttérteket üldözik, az ő vagyont kobozzák el (hogy ezt se feledjük)! Holnap talán a mórokkal teszik ugyanezt... holnapután azzal, aki nem megfelelő hévvel kap a másik torka után!

Küldönc zörög be az ajtón. Hozza az idézést. Szent Lucia napjára szól.

Gabriel próbál úgy tenni, mint aki megőrül neki. De Teresa kétkedve, nyugtalanul forgatja az írást.

– Éppen most idéznek be, amikor itt van ez az irgalmatlan főpap...

– Én épp abban reménykedem, hogy a színe elé kerülök. Csak rám pillant, s mindent tud majd rólam. Ő képes arra, hogy egy emberi lényről lehántson mindent, ami lényegtelen. Így nem csupán a bizalmára számítok, hanem arra is, hogy szigorú tükrében végre megpillanthatom valódi arcomat.

Gabriel valóban a főinkvizítor atya színe elé kerül. A hosszú asztal végében a múltkori homály, de gyökeresen másféle hallgatás.

– Életem nagy vágya volt, hogy szemtől szembe lássam főinkvizítor atyát. S személyesen kérlelhessem: bízsa rám a szükségessé vált quemadero létrehozását.

Száraz „igen”-t hall, mely azonban semmit sem helyesel, csupán további beszédre biztat.

– A megajánlott anyagiak természetesen tiszták. Vagyonom alapját gazdálkodó s harcoló nemes őseim vetették meg, akik szépapámig bezárólag a...

– Nem hallom.

Gabriel csupán emelni akarja hangját, de rosszul számítja ki, s csaknem kiáltva mondja:

– Apa! Szépapa!

– Igen!

– Olajligetek, uradalmak... nem kóstolnák meg a mi friss tejünket, atyám... folyamatosan szállíthatnám önöknek a környék legjobbjait... – Építettem már udvarházat, kápolnát, klastromot... Osunában és Jerezben, s persze itt Sevilában is... az Úr kegyelméből kápolnák, udvarházak és... vagyis klastromok, kápolnák és udvarházak...

– Igen, igen.

(Csaknem belezavarodtam a sorrendbe, de ő nem hagyta!)

– Engedje, hogy a színleg áttértek, ez alantas képmutatók elpusztításához segédkezet nyújtsak, hisz szinte ugyanannyira gyűlölöm őket, akár ön, atyám!

– Én?

– Hát nem?

– Itt csak én kérdezek.

(Hát persze, elment az eszem? Mi az, hogy belekavarom az ő érzelmeit? És a tejjre se mondott semmit.)

Gabriel agya szikrázik az erőltetéstől, de kapcsol és máris ellenkező irányba rohan.

– Ezerszám irtja, perzseli, kergeti halálba... de nem gyűlöli őket. Igaz. Nem is tudom, minek mondtam, mikor tisztában vagyok az ellenkezőjével. Főinkvizítori küldetésének mindenféle sötét szenvedély gyökeresen ellentmond.

– Igen.

(Végre! Az első olyan „igen”, amelyben a helyesnek valami nyoma van!)

– Az eljárás megmentő jellegű s az ön lényegéhez a szeretet százszor közelebb áll...

(Az asztalvégi homályban csönd, semmi segítség.)

– ...Illetve az is csak olyan közel, mint a Szent Harag. Atyám nyilvánvalóan a középpontban áll. Ön...

(most megtisztalem azzal, hogy teljes, hivatalos címét elmondom)

– ...Tomaso de Torquemada testvér, a prédikáló szerzetesek rendjének szerzetese, a segoviai Szent Keresztély kolostor priorja, uralkodóink, A KIRÁLY ÉS KIRÁLYNÉ gyóntatója, valamennyi királyságuk és birtokuk főinkvizítora az eretnek romlottság ellen, akit az apostoli szentszék nevezett ki és hatalmazott fel...

– Meg.

– Meg! Hatalmazott meg... ön egyszerűen a világrend tengelyében helyezkedik el, mindenfajta véglettől távol... amely természeténél fogva mindig az ellenkező véglet felé lendül, s mint ilyen ellentmondana... mi volt a mondat eleje, jegyző úr?

– Mindegy.

– Kissé kuszán fogalmazok. Bocsánat érte. Jó szándékomból következik, hogy főinkvizítor atya előtt a lehető legminuciózusabb pontossággal fejezem ki magam.

– Igen.

– Én ahhoz a bizonyos építményhez, úgy gondoltam, a legjobb művészeket...

– Igen?

– A szent vallásunkhoz leghívebb művészeket érte ezen. Őket kérném fel e nagyszabású munkára. Az építmény négy sarkán, monumentális nagyságban jelenne meg a négy evangélista... oly tartásban, mintha a bűnösöket az ő karjuk ringatná át a halálba... illetve az örök életbe.

– Igen.

– Alázatosan várom, kérem beleegyezését, hogy az építkezéshez hozzákezdhessünk. Boldoggá tene ez a megbízatás. Nagyon, nagyon, nagyon.

Reszket, csaknem könnyezik a felindultságtól.

– Majd értesítjük.

Gabriel megérti, hogy a kihallgatásnak vége. Mélyen meghajol, s a fáklyás nyomában a kijárat felé indul.

(És a tej? Jobb most, ha hagyom. Pedig – természetesen – jelképes áron...)

Vallott magáról. Beszélhetett volna okosabban is, ha higgadt. De ki higgadt ilyenkor? S a nagyobb higgadtság nem épp ellene szólt volna? Elvégre minden úgy szól, ahogyan hallani akarjuk. A fő, hogy őszinte volt. Ha ugyan az volt. Mindenesetre törekedett rá minden erejével. Most már ítéljenek tetszésük szerint: ő nem kénytelenségből, hanem szíve legmélyéből veti alá magát ennek az ítéletnek.

Pár nap múltán, Szent Izidor napján megkapja az építési engedélyt. A határidő: Szent Vince napja, húsvét előtt.

Teresa még a maga műfaján belül is hűvösnek találja az írás hangnemét, de Gabriel repes, lelkesül, remekelni akar, s az anyagi áldozatot semmibe véve, nagyszabású munkálatokba fog.

Az a köztisztelt, amely városszerte övezte, egy csapásra oda lesz. Mivelhogy a Szent Hivatal senki biztonságát nem szavatolja, az épülő vesztőhely mintegy mindenki számára készül. Gabriel a megvetés számos fajtájával találkozik. A derűs zsarolástól kezdve, amely pártfogásért folyamodik hozzá, s az Intézmény emberének tekinti, a gyűlöletig, mely elsápad, és dadogni kezd a láttán. Legrosszabbak a kihűlt barátok, akiket éreznie kell, hogy csupán azért nem fordítanak hátat, mert veszedelmesnek tartanának egy efféle gesztust.

Gabrielt megvadítja ez az állapot. Egyre inkább a vesztőhely eszméjének él. Nem mintha ellensége-

it, az öt megítélőket mind odaszánná, de azt reméli: az elkészült mű valamiként igazolja majd.

A Létesítmény a megjelölt időre készen áll. Egy barbár színjáték díszlete. Az építők leleményét dicséri, hogy a vesztőhelyek végtelen sivársága helyett valami zord fenséget áraszt. Szépészeti értelemben mintha kissé aránytalan volna, csaknem szétfeszíti Szent Domonkos terét. A nagy méreteket azonban az igény parancsolta a kivitelezőkre.

Gabrielt aggasztják a szobrász munkái. Voltaképpen nem is szobrász: kőfaragósegéd volt a sírkövesnél. Viselkedése a legdurvább önteltség s a belső bizonytalanság keveréke. Jó szóra éhes, de gyanakvó. Peckes, noha legszívesebben térdre hullna. Egy tengernyi kicsapongás után megtért nőszemély alkonyi szerelmének agyongyötört tárgya. Kiszámíthatatlan és vérzékeny.

– Mester!

A szobrász éppen az egyik iromba szobor derekán csimaspaszkodva végez simításokat.

– Ez a Szent Pál... nos, lehet, hogy tévedek, de mintha... nem aránytalanul nagy a feje?

– Szent Pálnak igen nagy feje volt. Történelmi tény. A maga feje sem kicsi. Sőt az enyém sem. De ettől mi még nem vagyunk Szent Pál. Vagy Szent Pál ön?

– Percig sem állítottam. És nem is erről...

– Ez a kilencedik quemadero, melyet én ékesíték. Magas megbízóim általában igen elégedettek velem. De ha kifogása van... hol a nagykalapács? Már verem is szét szerény munkáimat...

– Megálljon, mester! szépen kérem, hagyja azt a kalapácsot.

Rövid huzakodás.

– Én... én csak megkérdeztem valamit... mert, bevallom, nem ismertem azt aényt...

– Kérem, ne zargasson többé laikus kételyeivel.

Nekem a négy evangelistát kell ide álmodnom. Ha folyton felriaszt... az Ügyet gátolja. És különös, hogy magának Szent Pál külső jegyei nívum.

A szobrászt az inkvizítorok kérdezzetik Gabriellről. Ő voltaképpen nem mond róla semmi elmarasztalót, hiszen csak egy kis dicséretért jött ide, amikor már napok óta hiába ácsorgott munkái tövében, a lesunyt fejű járókelők között. Még mindig beérné néhány elismerő szóval, de az atyák sem a szobrokhoz, sem az ő művészi sóvárgásának enyhítéséhez nem értenek. Különben is: gyanús világi hóbort, hogy valaki Isten dicsőségére emelt, fara-

gott vagy pingált dolgairól mindenképp valami dicséretet kíván hallani.

Az atyák mindent kiszednek Jorge szobrászból, amit Gabriellről megfigyelt. Faggatják a mecénás félelméről, annak lehetséges okairól. Ha időnként megtorpan, keveslik éleslátását, elkötelezettségét, s van, aki cinkos szemhunyasnak bélyegzi habozását.

– Igen... végül is. Tisztességes ember... jó keresztény... nem félhet ennyire. Már az igaz.

– Tévedés.

A terem túlfelén a főinkvizítor atya jelent meg. Igaz hát a hír: hét végén visszatért Sevillába.

– A mi vizsgálódásaink olyan közeget teremtettek, amelyben egész jól félhet minden rendű és rangú halandó. Pillantson önmagába, kőfaragó, s ha e félelmet nem lenné: ajánlom, ébressze föl. S bárhol üsse fel kecskefejét a művészi hiúság, ez a patás, koromfekete átok, essen a torkának, és messe el. A szépelgők leszólják a maga munkáit; ön ennek ellenére bátran áll egy helyben. Ki állítaná, hogy ez nem egyfajta erkölcsi bátorság?

A szobrász minden merszét összemarkolja.

– Az erkölcsi bátorságon túl némi művészi bátorságot is szeretnék föltételezni magamban... vagyis...

– Szeretné, ha a neve a mi terjedelmes indexünkre kerülne? Hát csak rajta! Mert mi is általában a csepűrágás? Négy fal között, kételytől bűzölgő beszédek. *Kérdések!* S még hozzá a lényegyet érintő dolgokban. Én azt sem igen szeretem, ha valaki kérdez. Mert a kérdező már eleve nem a régi választ akarja hallani. Az ő látszólag jóhiszemű kérdése mögött nem a megnyugvás, hanem a kavardás óhajtása áll. Vagyis tiltott gyümölcsre sandít. Az olyan könyvet, írást, amelyben túl sok a kérdőjel, vessétek minden további nélkül a tűzre, feleim!

Összefoglalva: láttam a Hamvasztót. Méltó rendeltetéséhez. Érje be ennyivel, kőfaragó.

A húsvét hétfői auto-da-fén természetesen mindenki ott lesz, aki számít. S akit nem bélyegeznek, korbácsolnak, nem fojtanak meg, legtöbbje talál a ceremóniában valami felemelőt. Az elítélt helyzetét többnyire csak az elítélt maga érzi. Ezért lehetséges a világban annyi ítéletet hozni.

A lelátón, persze, csak meghívottak foglalhatnak helyet. Gabriel néhány tekintélyes üzletfele már hét elején, ő maga csak kétnapi kínos várakozás után kapja kézhez a meghívót. Épp amikor már-már jelentkezni készül érte.

– Egészen jó hely. Az egyházi méltóságok mögött, a tizenötödik sor közepén ülünk.

– De nem énvelem.

– Ilyen meghívóért fél vagyont adná bárki. Hisz a tribünön valósággal az anyaszentegyház kebelében, teljes biztonságban érezheted magad. Az egyházi, világi hatalmasságok megszólítanak, elbeszélgetnek veled... szóval jegyzik a jelenléted és...

– Ments ki! Mondd, hogy beteg vagyok. Nem bírom az órákig tartó teológiai fogalmazványokat a tűző napon. Aztán a brutális eljárást. Az égő hús szagától sikoltoznék.

Gabriel győzködi Teresát, hogy komoly ok nélkül nem maradhat távol... egyszerre észreveszi, hogy az iratszekrény titkos fiókját kifeszítette, s az ott elrejtett corpust kiemelte valaki. Törekeny derülátása szempillantás alatt elhagyja. Űzött állatnak érzi magát, akinek, egy iramodásra a menedéktől, hurkot vetettek.

– Úristen, ki lehetett az?

– Nem mindegy? Legalább fél tucat emberük van a házunk népe közt.

Szórum szóra így van. S ő sejti is, kik azok.

– Talán el kéne utaznunk innen... valahová messzire – kockáztatja meg az asszony.

– Ugyan, hol az a messzi, ahová az ő kezük nem ér el? A sírból kiássák a holtak csontjait, s a képmásukkal együtt porrá égetik. A halálon túl sem ismernek megbocsátást.

Észbekap, hogy panaszkodik, szinte vádol.

– Persze, igazuk lehet. A mi csodálatos hitünk védelmében kell így eljárniok.

– Mi csodálatos egy olyan hitben, amelyik ennyi iszonyatot követel?

– E kérdéssel az eretnecség előszobájába léptél!

– Jelents fel, tessék! Nem te leszel az első férj, aki így szabadul az öreg bútortól.

– Fiú az apjától, apa fiától... már nincs is olyan viszonylat, amelyben ne fordult volna elő ez a visszataszító, akarom mondani, jogos gesztus. Jaj, nem tudom én már, mi a jó, mi a nem jó. Az egész város retteg, s aki később mutat a másikra, az az áldozat. Mit szólnál hozzá, ha még egy ilyen Hamvasztót megajánlanék?

– Meghábortadtál?

– Kezükben a sérült corpus. Fedezni muszáj magam. Már nem vagyok egészen fiatal! Mit kéne tennem, hogy végre befogadjanak?

– Ha az életed ajánlod fel, ők akkor is követelő-

en néznek majd, mintha még mindig volna valamid, amit rejtegetsz...

– Nem, azért ennyire nem reménytelen... – Gabriel a pince hűvösére gondolva nyakába kanyarítja átvetőjét. – Még egy hasonló Építmény az én kiutam... talán Cordobában, ahol a színlelt átérés legerősebben burjánzik...

– S ahol nagyszüleid nyugszanak a héberek temetőjében.

– Hallgass! Minden nyomot eltöröltem. Ez az újabb adomány, meglásd, mindent rendbe hoz. A szív mélyéből fakadó buzgalom jelének tekintik majd! Tudod-e – az asszony füléhez hajol –, hogy Torquemadában is buzog némi héber vér!? Suttogják. – Csak rád néz, s te érzed: jobban tudja, mi megy végbe benned, mint tenmagad. Arcát kővé változtatta a páratlan önfegyelem... így olyan emberfőlöttien elvont... akár egy mély barlangé, olyan a hallgatása!

– Hát most félsz tőle vagy szerelmes vagy belé?

– Bámulom őt, és rettegek tőle. S nem látok egyéb lehetőséget, mint azt, hogy elébe járuljak, s arra kérjem: derítene ki rólam... derítse ki rólam...

– Azt, hogy eretnek vagy?

– ...hogy a leghívebb vagyok, s méltó a kegyelemre! Űzze ki belőlem a látszatot, ha csupán látszat! Az ő irgalmatlan szeretetére vágyom, azt kívánom, igen, hogy szeressen... mert annál semmi sem lehet csodálatosabb!

– Ezt mondod nekem huszonöt évi jó házasság után, te ló!?

Teresa elveszetten sírdogál. Gabriel már nem hallja. Kifordul a házból, megy, s az ismerős vassal nemsokára megzörgeti az ismerős kaput.

(Nem, ezúttal nem az ismerős karszékbe ül, abban félő, hogy elernyedne... a hosszú asztal sarkán zsámoly... azon foglal majd helyet.)

– Miért a zsámolyra ül?

Feltámadásra harangoznak. A ceremónia előkészítése folyik. Most zárják és pecsételik le az ítéleteket. És lám, Torquemada a legsűrűbb dologban is talál számára időt.

– Semmiképp sem azért, mintha valaminő ugrásra kész éberségre volna szükségem. Ha erre gondolt a fő...

– Itt csak én kérdezek.

– A kitüntető meghívást jöttem köszönni. A jó helyet. Eléggé elől és közepén.

– Igen.

– Sarra gondoltam, együttal... hogy amennyiben Cordobában nem volna megfelelő...

– Van.

– Vagy bárhol egyebütt...

– Már mindenütt van.

– Ebben az esetben... ez, ugye, tárgytalan.

– Igen.

(Ha most elköszönné? De innen csak akkor távozhat, ha elbocsátják.)

Csönd van. Ez beszédre kényszeríti.

– Remélem... elnézést... de ez megint kérdésnek indult... nos, úgy vélem, az új Hamvasztó, mind látvány, mind kivitel szempontjából megfelelően sikerült...

– Igen.

– A lelátó korlátait diófából akartam, de a határidő sürgetett, s így kénytelenek voltunk egy olcsóbb minőségű... nem hinném azonban, hogy az összbenyomáson ez rontana. És carrarai márvány helyett honi alabástromot használtunk... ezt a kis engedményt be kell vallanom...

– Ez már kettő.

– Hogyan? Ja igen. „Ezt a kis engedményt be kell vallanom”... egynek hangzott. Valóban. Pedig kettő.

– Igen.

– Nem volt benne szándékos ravaszkodás! Illetve talán... a mélyén. Vagyis éppen ott... ott nem! Nem! Azt hiszem, minden szavamból kiérzi egy mélyebb őszinteség vágóját...

– Igen.

– E vágóvagyott állapothoz az ön segítségével nem juthatok el. Pedig már jó múltkor belefogtam. Talán ismeri azt a bizonyos jegyzőkönyvet... mindent el akartam mondani.

– Nem.

– Talán nem elég erőteljesen, lényegében mégis...

– *Lényegében* nem.

– Főinkvizítor atya úgy véli: gyenge akarásom ez esetben egy erős nem akarás ikertestvére volt...

– Igen.

– S ezért attól a következtetéstől kell tartanom, hogy aki... aki...

– Tovább.

– ...egy dolgot eltitkol, annak olykor több a titkolnivalója.

– Mindig.

– Tiszta vérűnek kellett feltüntetnem magamat, szépapámig bezárólag, hisz másként nem fogadták volna el tőlem a megajánlást... de önök,

mint ahogy mindig mindent, nyilván azonnal tudták...

– Igen.

– Méreten felüli szobraim, költekezésem-zsugoriságom, szóval az én nagy-nagy buzgóságom... mind szemet szúrt...

– Igen.

– ...s ellenem szólt! Nem is kevésbé. Hisz én valójában képmutatón viselkedtem...

– Igen.

– ...képmutatóbban, mint azok, akiknek számára a vesztőhely épült!

– Igen.

– És minthogy náluk hosszabban színleltem... következőképpen veszedelmesebb bűnös vagyok, mint ők, akiket hamuvá égetnek...

– Igen.

– Úgy tűnik, minden egyes moccanásom a Szent Hivatal megtévesztését szolgálta...

– Igen.

– Pedig én kora ifjúságom óta buzgó keresztény vagyok! – Gabriel térdre hull. – Hiszek mindabban, amiben a római egyház, amiben ön hisz! A Szentháromságban, az Atyában, Fiúban és a Szentlélekben. A Szent Szűz Máriától született Jézus Krisztusban, aki szenvedett, föltámadott és a mennyekbe emelkedett. Hiszek abban, hogy a felszentelt pap által cerebrált mise után a kenyér és a bor, Isten akaratából Jézus Krisztus testévé és vérévé válik. A leghihetlenebb dogmában is hiszek.

– Most kimondta.

– Igen! Aki azt állítja, hogy hihetetlenben hisz, az nyilvánvalóan tagad. Istentagadó eretnek vagyok hát. Eretnek, eretnek, eretnek!

– Igen.

Gabriel boldog, s oly könnyű, mintha már vinéné a szél.

– Én tudtam, atyám, hogy találkozásunk végére tiszta és egyszerű lesz minden. És csakugyan! A rettegés hosszú, sötét alagútja végén... derengést látnak!

– Lobogást.

„A sevillai áttértek közül különösen egy Mesa nevű buzgolkodott. Költséges vesztőhelyet építtetett, amelyen, mikor csalárdsága kiderült, őt is megégették.”

*A. Lozimszkij: Az inkvizíció története
I. kötet, 194. oldal*